

Załącznik 8. - definicje i regulacje prawne

Definicja i rodzaje zabytku

Zabytek jest materialnym świadectwem historii w jej szerokim rozumieniu – przekazuje wiedzę o czasach, w których powstał: o ówczesnej kulturze, osiągnięciach w sztuce, nauce, gospodarce. Stanowi upamiętnienie życia codziennego, ale też dokument niecodziennych wydarzeń. Przekaz ten ma istotną wartość dla nas w kształtowaniu tożsamości, wrażliwości estetycznej – tę wartość mamy obowiązek przekazać przyszłym pokoleniom.

[...]

Obecną definicję zabytku określa Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z art. 3. pkt 1 i 2 „zabytek nieruchomy to nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości”, „będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Z definicji tej wynika, że zabytek jest stylowo, historycznie lub kulturalnie związany z okresem lub epoką zakończoną. Nie ustala ona jednak granicy czasowej, typologicznej, które warunkowałyby uznanie obiektu za zabytek. Ustawa utrzymuje dotychczas stosowany podział zabytków na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne.¹

Wyżej wymieniona ustawa określa kilka rodzajów zabytków, jednak jest to lista otwarta i nie wyczerpuje wszystkich kategorii.

Do najważniejszych kategorii zabytków zalicza się:

- *krajobrazy kulturowe – czyli obszary ukształtowane historycznie w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka zawierające elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji. Mogą to być krajobrazy naturalne wzbogacone historycznymi obiektami architektury i elementami zagospodarowania terenu, jak dawne układy komunikacyjne, np. brukowane drogi, aleje, kapliczki przydrożne itp.;*
- *układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane – historyczne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg, np. historyczne dzielnice i osiedla, place i ulice (jako wnętrza urbanistyczne). Zabytkiem może być też historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniająca się ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
- *dzieła architektury i budownictwa (np. obiekty sakralne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, mieszkalne i gospodarcze);*

---

¹ Narodowy Instytut Dziedzictwa, https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/czym-jest-zabytek-i-jakie-sa-jego-rodzaje/ [dostęp: 14.12.2022].

- *działa budownictwa obronnego (np. twierdze i ich elementy, forty, fortyfikacje zamków i dworów obronnych);*
- *obiekty techniki i przemysłowe (np. hale produkcyjne i obiekty towarzyszące w zespołach fabrycznych, parowozownie, kotłownie, wieże szybowe w kopalniach, młyny, wiatraki, urządzenia hydrotechniczne, wodociągowe wieże ciśnień, mosty i wiadukty, elektrownie, gazownie i wodociągi);*
- *cmentarze;*
- *parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni;*
- *miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji*²

Definicja dziedzictwa narodowego i światowego.

Dziedzictwo narodowe to łączny zasób materialnych, intelektualnych, kulturowych i duchowych wartości, dóbr i zasobów narodu, które stanowią jego tożsamość, historię i tradycje oraz stanowią fundament jego przyszłego rozwoju. Dziedzictwo narodowe obejmuje zabytki, dobra kultury materialnej i niematerialnej, jak również zasoby przyrodnicze, które są uważane za ważne dla określonej społeczności. Może ono stanowić część światowego dziedzictwa kulturowego w rozumieniu Konwencji z 1972 r. (Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego).³

Dziedzictwo narodowe odgrywa ważną rolę w kształtowaniu kultury. Jest to kolekcja historii, tradycji i wartości, które tworzą tożsamość narodową. Dziedzictwo narodowe jest odzwierciedleniem kultury i może być przekazywane kolejnym pokoleniom. Zbiór ten definiuje kulturę narodu. Może również promować dialog między różnymi grupami społecznymi i kulturami, co może wpłynąć na rozwój społeczny i zwiększenie zrozumienia między ludźmi.

W przeciwieństwie do dziedzictwa narodowego, światowe dziedzictwo kulturowe i naturalne stanowi spuściznę, która nie jest unikatowa dla jednego tylko narodu, ale stanowi uniwersalną wartość dla wszystkich ludzi niezależnie od ich pochodzenia oraz ich lokalizacji.⁴

Rola muzeów w ochronie dziedzictwa narodowego

Muzea odgrywa kluczową rolę w ochronie dziedzictwa narodowego. Przechowują one zbiory zabytków, artefaktów, dzieł sztuki i zdjęć, które są ważnym źródłem informacji o kulturze i dziedzictwie narodowym. Muzea wspierają również edukację kolejnych pokoleń i umożliwiają łatwy dostęp do informacji o dziedzictwie narodowym. W tym celu organizują wystawy, programy

---

² ibidem

³ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190

⁴ Unesco World Heritage: <https://whc.unesco.org/en/about/> [dostęp:10.12.2022].

edukacyjne i inne inicjatywy, zapewniające, że dziedzictwo narodowe jest zachowane i szanowane. Muzea są ważnym narzędziem do ochrony dziedzictwa narodowego, ponieważ umożliwiają szeroką dostępność i ochronę tego, co jest dla danego narodu ważne i wyjątkowe⁵.

Przydatne linki:

www.nid.pl – oficjalna strona Narodowego Instytutu Dziedzictwa

<http://edd.nid.pl> – portal poświęcony Europejskim Dniom Dziedzictwa

<http://niematerialne.nid.pl> – portal poświęcony niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu

www.zabytek.pl – portal umożliwiający dostęp do opisów, cyfrowych wizerunków (zdjęć, filmów i modeli 3D) wybranych zabytków oraz informacji o ich lokalizacji

www.mapy.zabytek.gov.pl – portal umożliwiający analizowanie danych przestrzennych

---

⁵ Por. Ziemowit Cieślik, Iwona Gredka-Ligarska Paulina Gwoździewicz-Matan, Irena Lipowicz Andrzej Matan, Kamil Zeidler, *Ustawa o muzeach . Komentarz*, Warszawa 2011, :
https://static.profinfo.pl/file/core_products/2021/4/22/30126646facb7913a7f5d83341808565/Ustawa%20o%20muzeach%20-%20profinfo.pdf?view [dostęp:28.02.2023].